

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [*JULIANE KOKOTT*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2015. gada 7. maijā¹

Lieta C-218/14

**Kuldip Singh ,
Denzel Njume ,
Khaled Aly**
pret

Minister for Justice and Equality

(High Court of Ireland (Īrija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Direktīva 2004/38/EK — 7. panta 1. punkta b) apakšpunkts, 12. pants un 13. panta 2. punkts — Savienības pilsones un trešās valsts valstspiederīgā laulība — Savienības pilsones izceļošana un tai sekojošā laulības šķiršana — Trešās valsts valstspiederīgā uzturēšanās tiesību saglabāšana uzņemošajā dalībvalstī

I – Ievads

1. Galvenais jautājums šajā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, vai trešās valsts valstspiederīgais, kas, būdams Savienības pilsones laulātais, uzturas kopā ar viņu Savienības dalībvalstī, kuras pilsonības Savienības pilsoni nav, var palikt šajā valstī pat tad, ja Savienības pilsone jau sen ir izceļojusi no tās un pēc viņas izceļošanas laulība ar viņas laulāto ir tikuši šķirta.

2. Lai atbildētu uz šo jautājumu, ir jāinterpretē Direktīva 2004/38/EK², kurā uzturēšanās tiesību saglabāšana izceļošanas vai laulības šķiršanas gadījumā ir regulēta divās atsevišķās normās. Tiesas judikatūrā vēl nav skaidrots, kā šīs normas ir piemērojamas tādos apstākļos, kādi ir pamatlietā.

¹ — Oriģinālvaloda – vācu.

² — Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīva par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (OV L 158, 77. lpp.; Īpašais izdevums latviešu valodā, 5. nod., 5. sēj., 46.–61. lpp.).

II – Atbilstošās tiesību normas

A – Savienības tiesības

3. Direktīvas 2004/38 7. panta teksts izvilkuma veidā ir šāds:

“1. Visiem Savienības pilsoņiem ir tiesības uzturēties citas dalībvalsts teritorijā ilgāk nekā trīs mēnešus, ja:

- a) viņi ir darba ņēmēji vai pašnodarbinātas personas uzņēmējā dalībvalstī; vai arī
- b) viņu līdzekļi ir pietiekami viņiem pašiem un viņu ģimenes locekļiem, lai nekļūtu par uzņēmējas dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmas slogu uzturēšanās laikā [..]

2. Uzturēšanās tiesības, kas noteiktas 1. punktā, tiek attiecinātas arī uz ģimenes locekļiem, kas nav nevienas dalībvalsts pilsoņi, bet pavada Savienības pilsoni uzņēmējā dalībvalstī vai ieceļo kopā ar viņu, ja šis Savienības pilsonis atbilst 1. punkta a), b) vai c) apakšpunktā minētajiem nosacījumiem.

[..]”

4. Direktīvas 2004/38 12. pantā ir regulēta ģimenes locekļu uzturēšanās tiesību saglabāšana Savienības pilsoņa nāves vai izceļošanas gadījumā, un tajā ir noteikts:

“1. Neskarot šā punkta otro daļu, Savienības pilsoņa nāve vai izceļošana no uzņēmējas dalībvalsts neietekmē viņa/viņas ģimenes locekļu uzturēšanās tiesības tajā, ja viņi ir citas dalībvalsts valstspiederīgie.

[..]

2. Neskarot šā punkta otro daļu, Savienības pilsoņa nāves dēļ viņa/viņas ģimenes locekļi uzturēšanās tiesības nezaudē, ja viņi nav nevienas dalībvalsts valstspiederīgie un ir uzturējušies uzņēmējā dalībvalstī kā ģimenes locekļi vismaz vienu gadu līdz Savienības pilsoņa nāvei.

[..]

3. Savienības pilsonim izceļojot no uzņēmējas dalībvalsts vai nomirstot, viņa/viņas bērni vai tas vecāks, kurš faktiski uzrauga bērnus, neatkarīgi no valstiskās piederības, ja bērni uzturas uzņēmējā dalībvalstī un ir reģistrēti izglītības iestādē, lai tajā mācītos, nezaudē uzturēšanās tiesības, līdz bērni ir pabeiguši mācības.”

5. Ja Savienības pilsoņa laulība izirst, viņa ģimenes locekļu uzturēšanās tiesības atbilstoši Direktīvas 2004/38 preambulas 15. apsvērumam tiek saglabātas, lai pienācīgi ievērotu ģimenes dzīvi un cilvēka cieņu.

6. Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punktā šajā ziņā ir paredzēts:

“Neskarot [citus nosacījumus] šā punkta otr[ajā] daļ[ā], Savienības pilsoņa šķiršanās [..] gadījumā Savienības pilsoņa ģimenes locekļi, kuri nav nevienas dalībvalsts valstspiederīgie, nezaudē uzturēšanās tiesības:

- a) ja pirms šķiršanās pieteikuma iesniegšanas [..] laulība [..] ir ilgu[si] vismaz trīs gadus, tostarp vienu gadu uzņēmējā dalībvalstī; vai

[..]

- d) ja [...] laulātajam [...], kas nav nevienas dalībvalsts valstspiederīgais, ir tiesības tikt ar nepilngadīgu bērnu, ja tiesa nolēmusi, ka ar bērnu jātiekas uzņēmējā dalībvalstī un tik ilgi, cik vien tas vajadzīgs.

[..]

Šādi ģimenes locekļi saglabā savas uzturēšanās tiesības vienīgi personisku iemeslu dēļ.”

B – Valsts tiesības

7. Īrijas tiesību aktos ir ietverti minētajiem direktīvas noteikumiem atbilstoši transponēšanas noteikumi.

III – Pamatlietas fakti un prejudiciālie jautājumi

8. *K. Singh, D. Njume* un *K. Aly* ir trešo valstu valstspiederīgie, kuri 2005. gadā vai attiecīgi 2007. gadā Īrijā ir stājušies laulībā ar Savienības pilsonēm, kas atradās Īrijā, īstenojot savas tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties, jo viņām Īrijas pilsonības nav. Trešo valstu valstspiederīgajiem tika atļauts uzturēties Īrijā kā Savienības pilsoņu ģimenes locekļiem. Nākamajos gados laulāto pāru iztiku vismaz laiku pa laikam nodrošināja arī laulāto – trešo valstu valstspiederīgo – ienākumi.

9. Laulības izira pēc tam, kad laulātie Īrijā jau bija nodzīvojuši vismaz četrus gadus. Visos trīs gadījumos Savienības pilsones devās prom no Īrijas bez saviem laulātajiem un pēc tam Latvijā, Apvienotajā Karalistē vai Lietuvā iesniedza prasības pieteikumus par laulības šķiršanu. Šobrīd nolēmumi par laulību šķiršanu ir stājušies likumīgā spēkā.

10. *K. Singh, D. Njume* un *K. Aly* atsaucas uz Direktīvas 2004/38 13. pantu, lai varētu turpmāk uzturēties Īrijā, ko Īrijas iestādes tomēr viņiem neļauj. Viņu uzturēšanās tiesības esot bijušas saistītas ar viņu attiecīgajām laulātajām, un līdz ar viņu izceļošanu no Īrijas tās esot zaudētas.

11. *High Court of Ireland* [Īrijas Augstākā tiesa], kuras izskatīšanā ir šīs lietas, šaubās par direktīvas interpretāciju un uzdod Tiesai šādus jautājumus:

- 1) Ja Savienības pilsones un trešās valsts valstspiederīgā laulība tiek šķirta un šķiršana notiek pēc Savienības pilsones izceļošanas no uzņemošās dalībvalsts, kur Savienības pilsone īstenoja Savienības tiesības, un ir piemērojams Direktīvas [2004/38] 7. pants un 13. panta 2. punkta a) apakšpunkts, vai trešās valsts valstspiederīgais saglabā uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī? Ja atbilde ir noliedzoša, vai trešās valsts valstspiederīgajam ir uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī laika posmā pēc Savienības pilsoņa izceļošanas no uzņemošās dalībvalsts līdz laulības šķiršanai?
- 2) Vai Direktīvas [2004/38] 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta prasības ir izpildītas, ja laulātā, Savienības pilsone, apgalvo, ka viņai ir pietiekami līdzekļi direktīvas 8. panta 4. punkta izpratnē, un daļu no šiem līdzekļiem veido tā laulātā līdzekļi, kuram nav dalībvalsts pilsonības?
- 3) Ja atbilde uz otro jautājumu ir noliedzoša, vai tādām personām kā prasītāji saskaņā ar (citām) Savienības tiesībām (neņemot vērā direktīvā paredzētās tiesības) ir tiesības strādāt uzņemošajā dalībvalstī, lai nodrošinātu vai veidotu “pietiekamus līdzekļus” direktīvas 7. panta izpratnē?

IV – Juridiskais vērtējums

A – Par pirmo prejudiciālo jautājumu

12. Pirmajam prejudiciālajam jautājumam ir divas daļas, un otrā daļa ir uzdots tikai gadījumam, ja uz prejudiciālā jautājuma pirmo daļu tiks sniegta noliedzoša atbilde.

13. Ar pirmā prejudiciālā jautājuma pirmo daļu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai trešās valsts valstspiederīgais zaudē savas uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī, ja Savienības pilsone, kas ir stājusies laulībā ar viņu, izceļo no šīs dalībvalsts, kuras pilsonības viņai nav, pat ja laulība izceļošanas brīdī ir ilgusi vismaz trīs gadus – un no tiem vismaz vienu gadu uzņemošajā dalībvalstī – un laulības šķiršana pēc sievas izceļošanas ir kļuvusi galīga citā dalībvalstī.

14. Atbilde uz jautājumu ir atkarīga no tā, vai šķirtu laulāto uzturēšanās tiesību saglabāšana pamatlietā aplūkotojamos gadījumos ir jāaplūko arī atbilstoši Direktīvas 2004/38 12. pantam vai tomēr ir piemērojams tikai tās 13. pants.

1) Ģimenes locekļu uzturēšanās tiesību saglabāšana atbilstoši Direktīvas 2004/38 12. pantam

15. Direktīvas 2004/38 12. pantā tostarp ir regulēta ģimenes locekļu uzturēšanās tiesību saglabāšana tā Savienības pilsoņa izceļošanas gadījumā, no kura viņi ir atvasinājuši savas uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī. Šajā ziņā normā ir veikta nošķiršana atkarībā no tā, vai attiecīgais, uzņemošajā valstī paliekošais ģimenes loceklis ir vai nav Savienības pilsonis.

16. Ģimenes locekļi, kuri paši ir Savienības pilsoņi, pēc Savienības pilsoņa izceļošanas saglabā savas uzturēšanās tiesības atbilstoši Direktīvas 2004/38 12. panta 1. punktam un var iegūt tiesības pastāvīgi uzturēties, ja vien viņi nav finansiāls slogs uzņemošajai valstij direktīvas 7. panta izpratnē.

17. Citāda situācija ir ģimenes locekļiem, kuri ir trešo valstu valstspiederīgie un kuru uzturēšanās tiesības Savienības pilsoņa izceļošanas gadījumā saglabājas tikai tad, ja ir izpildīti stingrie nosacījumi, kas minēti Direktīvas 2004/38 12. panta 3. punktā. Saskaņā ar šo normu otrs vecāks, ja viņš ar izceļojušā Savienības pilsoņa bērniem paliek uzņemošajā dalībvalstī, saglabā savas uzturēšanās tiesības tajā tik ilgi, kamēr kopīgie bērni ir ieguvuši izglītību šajā valstī, ja vien bērni faktiski atrodas viņa aizgādībā.

18. Līdz ar to no Direktīvas 2004/38 12. panta ir jāsecina, ka Savienības pilsoņa izceļošana nozīmē, ka tie ģimenes locekļi, kuri ir trešo valstu valstspiederīgie, zaudē savas uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī, izņemot 12. panta 3. punktā paredzēto īpašo situāciju³.

19. Arī tiesas sēdē uzdotie jautājumi nav devuši nekādas norādes par to, ka Direktīvas 2004/38 12. panta 3. punkts varētu būt piemērojams pamatlietā. Tātad laulātie pamatlietā, kuri ir trešo valstu valstspiederīgie, izceļojot viņu laulātajām, Savienības pilsonēm, savas uzturēšanās tiesības būtu zaudējuši jau tad, kad Savienības pilsones ārpus Īrijas vēl vispār nebūtu pieprasījušas šķiršanos.

20. Tomēr, ja šķirto trešo valstu valstspiederīgo gadījums tiktu izsvērts vienīgi atbilstoši Direktīvas 2004/38 13. pantam, varētu nonākt pie cita secinājuma.

3 — Par iepriekš pastāvošo tiesisko situāciju atbilstoši Padomes 1968. gada 15. oktobra Regulas (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā (OV L 257, 2. lpp.), redakcijā, kas izriet no Padomes 1992. gada 27. jūlija Regulas (EEK) Nr. 2434/92 (OV L 245, 1. lpp.), 11. pantam skat. spriedumu *Mattern* un *Cikotic* (C-10/05, EU:C:2006:220, 27. punkts).

2) Uzturēšanās tiesību saglabāšana laulības šķiršanas gadījumā atbilstoši Direktīvas 2004/38 13. pantam

21. Arī Direktīvas 2004/38 13. pantā nošķiršana ir veikta atkarībā no tā, vai attiecīgie ģimenes locekļi ir vai nav Savienības pilsoņi.

22. Iesniedzējtiesa attiecībā uz šeit aplūkojamo trešo valstu valstspiederīgo gadījumu par diskutablu ir uzskatījusi tikai Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta a) apakšpunktu, kas pamato uzturēšanās tiesības pēc trīs gadus ilgas laulības, neuzdodot jautājumu par tā 2. punkta d) apakšpunktu, saskaņā ar kuru uzturēšanās tiesības noteiktos apstākļos tiek piešķirtas, lai nodrošinātu saskarsmi ar bērniem.

23. Pēdējās minētās normas detalizēta iztirzāšana nav arī nepieciešama. Proti, *K. Singh* pārstāvja paskaidrojumos ir norādīts, ka vecāki ir vienojušies, ka tēvs īsteno savas saskarsmes tiesības ar kopīgo bērnu Īrijā, taču no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, kas šajā ziņā ir izšķirošs, nevar secināt, ka turklāt “tiesa [būtu] uzskatījusi, ka saskarsmei [...] ir jānotiek vienīgi uzņemošajā dalībvalstī [tātad Īrijā]”. Tātad atbilstoši iesniegtajiem faktiem nav pamata Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta d) apakšpunkta rūpīgai pārbaudei, toties ir iemesls jautāt, vai uzturēšanās tiesību saglabāšana var tikt pamatota ar Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta a) apakšpunktu.

24. Atbilstoši šai normai laulības šķiršana nenozīmē trešo valstu valstspiederīgo uzturēšanās tiesību zaudēšanu, ja laulība līdz tās šķiršanas procesa ierosināšanai tiesā ir ilgusi vismaz trīs gadus un no tiem vismaz vienu gadu uzņemošajā dalībvalstī.

25. Tā kā šie nosacījumi attiecībā uz trim prasītājiem pamatlietā ir izpildīti, viņi varētu atsaukties uz savu uzturēšanās tiesību saglabāšanos, Direktīvas 2004/38 13. pantu piemērojot autonomi. Proti, atbilstoši Direktīvas 2004/38 13. panta tekstam tajā netiek prasīts, lai Savienības pilsonis un viņa laulātais līdz laulības šķiršanas procesa beigām uzturētos uzņemošajā dalībvalstī vai lai laulības šķiršanas process tiktu ierosināts un noslēgts šajā valstī.

3) Direktīvas 2004/38 12. un 13. panta kombinēta aplūkošana

26. Direktīvas 2004/38 12. un 13. pantu aplūkojot nevis atsevišķi, bet kombinēti, ar direktīvas 13. pantu šķirto trešo valstu valstspiederīgo uzturēšanās tiesību saglabāšanu nevar pamatot, ņemot vērā tikai gramatisko interpretāciju.

27. Tas tā ir tāpēc, ka līdz ar Savienības pilsoņa izceļošanu vien uzņemošajā dalībvalstī palikušo laulātu uzturēšanās tiesības būtu zaudētas un tās nevarētu atjaunot arī vēlāks laulības šķiršanas pieteikums, jo Direktīvas 2004/38 13. pantā ir runa par pastāvošu uzturēšanās tiesību “saglabāšanu”, nevis par jau zaudētu uzturēšanās tiesību atjaunošanu.

28. Tāpēc prasītāju pamatlietā uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī var tikt saglabātas tikai tad, ja no sistēmiskajiem un teleoloģiskajiem apsvērumiem var tikt secināts, ka viņu uzturēšanās tiesību saglabāšana galu galā ir jāvērtē tikai atbilstoši Direktīvas 2004/38 13. pantam.

29. Savienības likumdevējs ar Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta a) apakšpunktu acīmredzami ir vēlējis aizsargāt laulāto, trešo valstu valstspiederīgo, intereses uzņemošajā dalībvalstī. Ja laulības šķiršanas gadījumā pastāv iespēja, ka viņi zaudēs uzturēšanās tiesības, šis apstāklis var būt svarīgs pamudinājums neiesniegt laulības šķiršanas pieteikumu arī tad, ja laulība ir izjukusi. Pēc tam, kad laulība ir ilgusi trīs gadus – no tiem vismaz vienu gadu uzņemošajā dalībvalstī – atbilstoši Savienības likumdevēja koncepcijai trešās valsts valstspiederīgajam laulības šķiršanas gadījumā nebūtu jābaidās ne no kādiem ar uzturēšanās tiesībām saistītiem nelabvēlīgiem apstākļiem.

30. Tā kā Savienības pilsoņa izceļošana vien jau nozīmē, ka trešās valsts valstspiederīgais zaudē savas uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī, atbilstoši likumdevēja nolūkam pēc laulātā izceļošanas no uzņemošās valsts vairs nav vajadzības atbilstoši aizsargāt trešās valsts valstspiederīgo.

31. Par to liecina šādi apsvērumi.

32. Pirmkārt, no normu uzbūves var secināt, ka Direktīvas 2004/38 13. pants principā ir piemērojams tikai gadījumos, kuros abi laulāti līdz laulības šķiršanai vēl uzturas uzņemošajā dalībvalstī.

33. Proti, Direktīvas 2004/38 12. pantā ir izsmelši regulēti, ar kādiem nosacījumiem var tikt saglabātas ģimenes locekļu uzturēšanās tiesības pēc Savienības pilsoņa nāves vai izceļošanas. Tomēr laulības šķiršanas jautājumam likumdevējs 12. pantā nav veltījis nevienu vārdu, jo tam ir veltīta atsevišķa norma 13. pantā. Ja uz laulības šķiršanu attiecināmajos apsvērumos turklāt būtu prasīta modificēta izceļošanas gadījumu aplūkošana, būtu pats par sevi saprotams, ka Savienības likumdevējam tas tieši tā arī būtu jāpaskaidro.

34. Tā kā tas nav noticis, ir jāuzskata, ka trešās valsts valstspiederīgais uzturēšanās tiesības atbilstoši Direktīvas 2004/38 12. pantam parasti zaudē jau tad, kad Savienības pilsonis pieprasa laulības šķiršanu tikai pēc savas izceļošanas. Ja laulības šķiršanas pieteikums ir iesniegts vēlāk, uzturēšanās tiesību saglabāšanai atbilstoši 13. pantam nav pamata jau pēc definīcijas.

35. Tikai Direktīvas 2004/38 12. panta 3. punktā minētajā gadījumā vispār būtu iespējama kumulatīva 12. un 13. panta piemērošana tādā veidā, ka no aizgādības atkarīgās palikušā vecāka uzturēšanās tiesības pēc tam, kad laulība ir šķirta, pārvēršas par beznosacījuma tiesībām. Tomēr šo īpašo gadījumu var neaplūkot, jo iesniedzējtiesas norādītajos faktos par to nav nekādas norādes.

36. Otrkārt, tiesiskās noteiktības apsvērumi liecina par to, ka Savienības pilsoņa izceļošanas sekas tādos faktiskajos apstākļos, kādi ir aplūkoti pamatlietā, ir valstī palikušā trešās valsts valstspiederīgā uzturēšanās tiesību zaudēšana.

37. Proti, bieži izceļošanas brīdī nebūt vēl nevar paredzēt, vai laulība galu galā tiks vai netiks šķirta. Ja tiktu uzskatīts, ka Direktīvas 2004/38 13. pants ir piemērojams laulības šķiršanas gadījumos arī pēc Savienības pilsoņa izceļošanas, valstī palikušā ģimenes locekļa uzturēšanās tiesības vispirms tiktu zaudētas izceļošanas dēļ un tad – pēc laulības šķiršanas pieteikuma iesniegšanas – ar atpakaļejošu spēku tiktu atjaunotas. Taču par tādu uzturēšanās tiesību nenoteiktību direktīvā nekas neliecina. Tieši pretēji – tam, vai uzturēšanās tiesības ir vai nav, visu iesaistīto personu interesēs ir jābūt skaidri saskatāmam jebkurā brīdī.

38. Treškārt, arī no direktīvas lietderīgās iedarbības apsvērumiem neizriet pārlicinoši argumenti par to, ka Direktīvas 2004/38 13. panta 2. punkta a) apakšpunkts pēc Savienības pilsoņa izceļošanas un tai sekojošas laulības šķiršanas procesa uzsākšanas būtu piemērojams attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgā uzturēšanās tiesībām uzņemošajā dalībvalstī.

39. Proti, Direktīvas 2004/38 13. panta piemērošanas joma saglabā savu nozīmi arī tad, ja no tās tiek izslēgti gadījumi, kad Savienības pilsonis pirms laulības šķiršanas ir devies prom no uzņemošās dalībvalsts.

40. Nevar noliegt, ka tas var būt netaisni, ka, ja vienā gadījumā laulības šķiršanas pieteikums tiek iesniegts iekšzemē, bet otrā gadījumā tikai pēc izceļošanas – ārvalstīs un ja laulības ir bijušas vienādi ilgas, pirmajā gadījumā trešās valsts valstspiederīgais uzturēšanās tiesības saglabā, bet otrajā gadījumā zaudē.

41. Tomēr šī problēma ir tikusi ņemta vērā direktīvas sistēmā, un likumdevējs to acīmredzami ir atzinis. No Direktīvas 2004/38 nevar secināt, ka pēc trīs gadus ilgas laulības trešās valsts valstspiederīgajam arī Savienības pilsoņa izceļošanas un pēc tās sekojošas laulības šķiršanas pieteikuma iesniegšanas gadījumā būtu jābūt tiesībām uzturēties uzņemošajā dalībvalstī. Tādu vienkāršu un skaidru noteikumu likumdevējs būtu varējis ietvert direktīvā bez grūtībām. Taču to viņš nav izdarījis, tā vietā izveidojot komplicētu un sarežģītu 12. un 13. panta sistēmu, kuru tiesību piemērotājs jau taisnīguma apsvērumu dēļ vien nedrīkst ignorēt.

42. Turklāt ir jāatzīst, ka Savienības pilsonis, ļaunprātīgi izceļojot no uzņemošās dalībvalsts, var apdraudēt sava laulātā 13. pantā ietvertās izredzes attiecībā uz uzturēšanās tiesībām, taču, pirmkārt, pamatlietā nekas neliecina par tādu nodomu, un, otrkārt, trešās valsts valstspiederīgais nebūtu pilnīgi neaizsargāts pret tādu rīcību – viņš varētu Savienības pilsoni pavadīt vai pat, ja laulība ir izjukusi, laicīgi uzsākt laulības šķiršanas procesu uzņemošajā dalībvalstī.

43. To nedarot, viņš visbeidzot varētu nonākt tādā pašā situācijā, kādā atradās *Y. Iida*⁴, kuram Tiesa – neraugoties uz joprojām pastāvošo laulību – neatzina nedz primārajās, nedz sekundārajās tiesībās paredzētās uzturēšanās tiesības pēc viņa laulātās izceļošanas. Proti, Direktīva 2004/38 nebija piemērojama *Y. Iida*, jo viņš uzturējās savas sievas izcelsmes valstī, nevis citā dalībvalstī. Tomēr no sprieduma lietā *Iida* var secināt, ka Savienības tiesībās paredzētās uzturēšanās tiesības, kuras trešo valstu valstspiederīgie atvasina no ģimenes locekļiem, Savienības pilsoņiem, parasti neattiecas uz dalībvalstīm, kurās Savienības pilsoņi neuzturas.

44. Tā ir arī šajā gadījumā, kad Savienības pilsoņa izceļošanas gadījumā Direktīva 2004/38 trešās valsts valstspiederīgajam liedz uzturēšanās tiesības, pirms direktīvas 13. pants saistībā ar laulības šķiršanas procesa uzsākšanu vispār kļūst piemērojams.

45. To pašu var secināt arī no apsvērumiem, kas balstīti uz primārajām tiesībām – it īpaši par Pamattiesību hartas 7. pantu un ģimenes dzīves neaizskaramību.

46. Pirmkārt, Hartas 7. pants tādos gadījumos, kādi aplūkoti pamatlietā, nevar pamatot patstāvīgas trešās valsts valstspiederīgā uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī jau tāpēc vien, ka šīs tiesības būtu nevis piemērotas viņa ģimenes dzīves ar Savienības pilsoni turpmākai pastāvēšanai, bet drīzāk būtu saistītas ar minētās ģimenes dzīves beigām sekojošo dzīves posmu.

47. Otrkārt, pamattiesībās paredzētā laulības un ģimenes aizsardzība nav tik plaša, lai laulātajiem ļautu pilnīgi brīvu izvēli, kurā valstī viņi vēlas uzturēties⁵. Tomēr, ja ģimene ir nolēmusi likumīgi uzturēties konkrētā valstī, uzturēšanās tiesību atņemšana var nozīmēt iejaukšanos⁶. No minētā tomēr ir jānošķir gadījums, kad ģimenes kopīgo uzturēšanos izbeidz nevis valsts iejaukšanās, bet – kā tas ir pamatlietā – paša izceļojošā ģimenes locekļa izvēle. Saistībā ar šādiem izceļošanas gadījumiem Savienības likumdevējam ir rīcības brīvība laulātā, trešās valsts valstspiederīgā, uzturēšanās tiesības – tiesību aktā, ar kuru vispirms tiecas veicināt Savienības pilsoņu brīvu pārvietošanos un kurā attiecībā uz viņu ģimenes dzīvi ir paredzēti papildu pasākumi, – regulēt tādējādi, ka viņam ir jāpavada Savienības pilsonis uz to valsti, kurā viņš ir iecerējies dzīvot turpmāk.

4 — Spriedums *Iida* (C-40/11, EU:C:2012:691).

5 — Šajā ziņā skat. 63.–67. punktu manos 2005. gada 8. septembra secinājumos lietā Parlaments/Padome (C-540/03, EU:C:2005:517) un ECT 2001. gada 2. augusta spriedumu lietā *Boultif* pret Šveici (Nr. 54273/00), *Recueil des arrêts et décisions* 2001-IX, 39. punkts, un ECT 2014. gada 25. marta spriedumu lietā *Biao* pret Dāniju (Nr. 38590/10), 53. punkts.

6 — Skat., piemēram, ECT 1997. gada 26. septembra spriedumu lietā *Mehemi* pret Franciju (Nr. 25017/94), *Recueil des arrêts et décisions* 1997-VI, 27. punkts.

48. Tomēr Direktīvas 2004/38 sistēmā joprojām ir neatbilstība. Pēc Savienības pilsoņa izceļošanas viņa laulātais, trešās valsts valstspiederīgais, ja viņš nepavada Savienības pilsoni, piemēram, darba dēļ un viņa aizgādībā nav arī kopīgā bērna, var zaudēt savas uzturēšanās tiesības līdzšinējā uzņemošajā dalībvalstī, pat neraugoties uz neizirušo laulību⁷, kamēr izirušā laulībā trešās valsts valstspiederīgā uzturēšanās tiesības, ja viņš ir varējies laicīgi izšķirties, uzņemošajā dalībvalstī tiek saglabātas atbilstoši Direktīvas 2004/38 13. pantam⁸.

49. Tā var būt iejaukšanās ģimenes dzīvē saistībā ar iesaistītā Savienības pilsoņa brīvu pārvietošanos. Proti, nav izslēgts – tieši pierobežas apgabalos –, ka ģimenes dzīve ir organizēta tā, ka laulātie dzīvo un strādā dažādās dalībvalstīs. Taču šajā tiesvedībā nav vajadzības turpināt izskatīt šīs šaubas par 12. un 13. panta regulējumu saskaņotību. Proti, raugoties no Hartas 7. panta perspektīvas, labākajā gadījumā uz šī panta pamata varētu tikt saglabātas tāda trešās valsts valstspiederīgā uzturēšanās tiesības, kurš joprojām ir laulāts. Taču šajā gadījumā laulības ir šķirtas.

50. Tātad, tā kā Direktīvas 2004/38 noteikumu kopums šajā gadījumā arī pamattiesību kontekstā nesaskaras ar ievērojamām šaubām, uz pirmā prejudiciālā jautājuma pirmo daļu ir jāatbild, ka trešās valsts valstspiederīgais zaudē savas uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī, ja Savienības pilsonē, ar kuru viņš ir stājies laulībā, izceļo no šīs dalībvalsts, kuras pilsonības viņai nav, pat ja izceļošanas brīdī laulība ir ilgusi vismaz trīs gadus – no tiem vismaz vienu gadu uzņemošajā dalībvalstī – un pēc sievas izceļošanas tā tiek galīgi šķirta citā dalībvalstī.

51. Atbilde uz pirmā prejudiciālā jautājuma otro daļu, kurā iesniedzējtiesa vēlējas zināt, vai trešās valsts valstspiederīgais var palikt uzņemošajā dalībvalstī vismaz līdz laulības šķiršanas procesa beigām, arī izriet no Direktīvas 2004/38 12. panta, saskaņā ar kuru trešās valsts valstspiederīgajam tādas uzturēšanās tiesības, kas netiktu zaudētas Savienības pilsoņa izceļošanas gadījumā, uzņemošajā dalībvalstī tiek piešķirtas tikai atbilstoši tā 3. punktā regulētajiem nosacījumiem (kas šajā gadījumā nav izpildīti). Ja pēc Savienības pilsoņa izceļošanas trešās valsts valstspiederīgais ir zaudējis uzturēšanās tiesības, tās atbilstošu direktīvas noteikumu neesamības dēļ nevar tikt atkal atjaunotas pat līdz laulības šķiršanas procesa beigām, ja tāds process tiek uzsākts citā valstī.

B – Par otro prejudiciālo jautājumu

52. Uzdotot otro prejudiciālo jautājumu, iesniedzējtiesa būtībā vēlas zināt, vai jautājumā par to, vai Savienības pilsonēi ir pietiekami līdzekļi direktīvas 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta un 8. panta 4. punkta izpratnē, ir jāņem vērā arī tā laulāta līdzekļi, kuram nav dalībvalsts pilsonības.

53. Atsaucoties uz pastāvīgo judikatūru, uz šo jautājumu var atbildēt apstiprinoši, proti, ka nav nozīmes līdzekļu izcelsmei, ja vien tie katrā ziņā ir tikuši iegūti likumīgi⁹.

54. Līdz ar to atbilde uz trešo prejudiciālo jautājumu nav jāsniedz.

7 — Šajā ziņā skat. spriedumu *Iida* (C-40/11, EU:C:2012:691, 60.–64. punkts).

8 — Teorētiski būtu pat iespējama “fiktīva laulības šķiršana” kā fiktīvas laulības ekvivalents, proti, kad trešās valsts valstspiederīgais vēlētos šķirties tikai tāpēc, lai pirms paredzamās viņa laulātā izceļošanas atbilstoši Direktīvas 2004/38 13. pantam uzņemošajā dalībvalstī iegūtu patstāvīgas uzturēšanās tiesības. Praktiski, vismaz arī finansiālu iemeslu dēļ, drīzāk tomēr nebūtu saprotams, kas laulātajiem varētu likt mudināt spert šādu galēju soli, jo trešās valsts valstspiederīgais var iegūt pastāvīgas uzturēšanās tiesības atbilstoši Direktīvas 2004/38 16. panta 2. punktam pēc pieciem gadiem tik un tā. Tas, vai tādai “fiktīvai laulības šķiršanai” vajadzības gadījumā būtu jāliedz spēkā esamība un kādas būtu sekas uzturēšanās tiesību kontekstā, nav jānoskaidro, jo fakts par šādu gadījumu nekas nav norādīts.

9 — Skat., piemēram, spriedumus *Zhu* un *Chen* (C-200/02, EU:C:2004:639, 30. punkts), Komisija/Belģija (C-408/03, EU:C:2006:192, 42. punkts) un *Aloka* u.c. (C-86/12, EU:C:2013:645, 27. punkts).

V – Secinājumi

55. Ņemot vērā iepriekš minēto, iesaku Tiesai uz prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

Trešās valsts valstspiederīgais atbilstoši Direktīvai 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā zaudē savas uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī, ja Savienības pilsone, ar kuru viņš ir stājies laulībā, izceļo no šīs dalībvalsts, kuras pilsonības viņai nav, pat ja izceļošanas brīdī laulība ir ilgusi vismaz trīs gadus – no tiem vismaz vienu gadu uzņemošajā dalībvalstī – un pēc sievas izceļošanas tā tiek galīgi šķirta citā dalībvalstī. Atbilstoši Direktīvai 2004/38 uzturēšanās tiesības trešās valsts valstspiederīgajam uzņemošajā dalībvalstī pēc Savienības pilsones izceļošanas netiek piešķirtas arī līdz laulības šķiršanas procesa pilnīgai pabeigšanai.

Noskaidrojot, vai Savienības pilsonei ir pietiekami līdzekļi Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta un 8. panta 4. punkta izpratnē, ir jāņem vērā arī tā laulātā līdzekļi, kuram nav dalībvalsts pilsonības, ja vien tie ir tikuši iegūti likumīgi.